

Statistikk for fag- og forskningsbibliotek 2003

Veiledning for bruk av statistikkskjemaet

Innledning

I henhold til Lov om bibliotekvederlag er alle offentlige bibliotek i Norge pliktig til å levere statistikk. Statistikkskjemaet skal samle inn sammenlignbare opplysninger om fag- og forskningsbibliotek, som bl.a. bidrar til å øke kunnskapen om fag- og forskningsbibliotekenes utvikling. Ved å sammenligne egne opplysninger med opplysningene fra andre bibliotek vil en få et bedre grunnlag til å vurdere arbeidet i eget bibliotek. Veiledningen og skjema er forsøkt samordnet med Sverige og Danmark for å gjøre sammenligninger lettere mellom fag- og forskningsbibliotek i disse tre landene.

Statistikkskjemaet vil ikke kunne registrere all aktivitet og dekke alle behov i biblioteket. Det kan derfor være nødvendig å samle inn en utvidet statistikk til intern bruk.

Det er viktig at så mange felt som mulig blir utfylt for å gi en så god offisiell statistikk som mulig. For den videre behandling av opplysningene er det av stor betydning at:

- “null” markeres med “-”
- “Opplysninger mangler” markeres med “..”
- “Etter skjønn” markeres med “*” foran tallet: *400, *5000 osv.

Skjemaet er utformet slik at en bare skal oppgi de tall som det er avsatt egne delfelt for. Ved videre behandling regnes det på grunnlag av disse opplysninger ut de totaltall som offentliggjøres som offisiell statistikk. Grunnlagsdata blir gjort tilgjengelig på ABM-utviklings hjemmesider. Unngå å markere “Opplysninger mangler” og oppgi heller tall markert med * i den utstrekning det er mulig å gi et estimat. Rapporteringsåret gjelder vanligvis kalenderåret 1.1.-31.12. Vennligst gi opplysninger på forsiden av skjemaet hvis en bruker en annen rapporteringsperiode.

For bibliotek med flere enheter ønsker ABM-utvikling tilsendt **ett samleskjema**. Det kan være hensiktsmessig å fylle ut skjema for intern bruk for de enkelte avdelingene, slik at en har sammenligningsgrunnlag fra tidligere rapportering. En bør imidlertid rapportere til ABM-utvikling på *ett* skjema når tidligere fysisk adskilte bibliotek slås sammen og får felles lokale.

For definisjoner av begreper som brukes i statistikkskjemaet, kan en benytte **NS-EN ISO 2789:2003 Informasjon og dokumentasjon – Internasjonal bibliotekstatistikk** eller innhente råd fra ABM-utvikling.

Felt 1-6

Felt 1: Bibliotekets identitetsnummer (ID-nummer) kan finnes ved søk på URL: <http://www.abm-utvikling.no/prosjekter/Bibliotek/Fagbibliotek/handbok/>. Nummeret inneholder bl.a. koder for sted og bibliotektype.

Felt 2: Oppgi antall betjeningssteder som skjemaet inneholder opplysninger fra. Et betjeningssted er et bibliotek som har tjenestetilbud for brukere i egne lokaler. Det kan være et selvstendig bibliotek, et filialbibliotek eller et bibliotek som er en del av en større administrativ enhet.

Felt 3 og 4: Undervisningsinstitusjoner oppgir i felt 3 totalt antall studenter (heltid og deltid) og ansatte ved institusjonen (det samlede tallet for universitet, høyskole o.l.). Det anbefales at dette tallet hentes fra DBH (Database for statistikk om høyere utdanning). Undervisningsinstitusjoner fyller *ikke* ut felt 4. Andre institusjoner oppgir totalt antall ansatte for hele institusjonen (ikke bare biblioteket) i felt 4. Tallet som oppgis her er antall hoder pr. 31.12.

Felt 5: Antall registrerte besøk baseres på telleapparater. Hver bibliotekenheter rapporterer registrerte besøk. Dersom trafikk til biblioteket kun registreres på vei inn eller ut, oppgis det registrerte tall uten noen omregningsfaktor. Det registrerte tall for trafikk både ut og inn deles på 2.

Felt 6: Antall lånere som er registrert med låneaktivitet (lån/kopibestillinger) i rapporteringsåret.

Felt 7-79: Samlinger, tilvekst og utskillelse

Samlingens størrelse skal være lik summen av foregående års størrelse og årets brutto tilvekst med fradrag av registrert utskillelse.

Kolonnen samlingens størrelse: Samlingens størrelse er alt bibliotekmateriale som biblioteket stiller til rådighet for sine brukere.

Kolonnen brutto tilvekst: Brutto tilvekst er dokumenter som tilføres en samling i rapporteringsåret ved kjøp, gave, bytte eller på annen måte.

Kolonnen registrert utskillelse: Registrert utskillelse omfatter dokumenter som er skilt ut fra en samling enten ved kassasjon, overføring til annet bibliotek, salg, gave eller på annen måte.

Fysisk enhet er normalt identisk med den enhet materialet utlånes i. Som fysiske enheter regnes bl.a. bøker, mikroformer, audiovisuelle, grafiske og kartografiske dokumenter, kassetter, filmruller, CD-ROM-plater, CD-er og DVD-er.

F.eks. to bøker som katalogiseres separat men er innbundet i samme bind, regnes som én fysisk enhet. Seks microfiche regnes som seks fysiske enheter om de er oppstilt og kan utlånes hver for seg.

Feltene 7-37: Her oppgis det antall fysiske enheter som biblioteket har registrert i sine samlinger. Felles for alle kategorier er at de telles i fysiske enheter. På åpne hyller (felt 10) er den delen av samlingen som er fritt tilgjengelig for publikum. (Kan også bruke formelen : Antall bind = antall hyllemeter*33):

- **Bøker** regnes her som trykte dokumenter i kodeksform og telles i antall bind (gjelder også småtrykk som er katalogisert som bibliografisk enhet).
- **Periodika** omfatter aviser, tidsskrifter og andre periodika som også telles i antall bind (se også neste avsnitt for **periodikatitler**). Årganger som ikke er bundet inn telles som ett bind. Samtlige eksemplarer telles med, også dubletter av bind (likevel ikke eventuelle dubletter av hefter).
- **Manuskripter** er originaldokumenter av alle slag som er hånd- eller maskinskrevet.
- **Mikroformer** er dokumenter som må forstørres for å brukes. Mikroformer omfatter både mikrofilm og microfiche. Diasbilder og lignende dokument regnes som audiovisuelle dokumenter
- **Kartografisk materiale** er en konvensjonell representasjon i forminsknet målestokk av et konkret eller abstrakt fenomen lokalisert i tid og rom. Dette omfatter to- og tredimensjonale kart, globuser, plantegninger, topografiske modeller, relieffkart/taktile modeller og luftfotografiske presentasjoner, men omfatter ikke atlas og andre kartografiske dokumenter i kodeksform eller mikroform, samt AV-dokumenter.
- **Musikaler** er dokumenter som vesentlig inneholder gjengivelse av musikk i skriftlig form, normalt ved hjelp av notetegn. Musikaler kan forekomme i løse ark eller i kodeksform.
- **AV-dokumenter** er dokumenter hvor innholdet domineres av lyd og/eller bilder og som krever bruk av spesielt utstyr for å ses eller høres (f.eks. grammofonplater, lydbånd, lyd-kassetter, audio CD-plater, lysbilder, dias og transparenter, kombinerte dokumenter med både lyd og bilde, lydfilm, videokassetter, CD-plater med film osv.). Det inkluderer *ikke* mikroformer.
- **Grafiske dokumenter** er dokumenter der bilder er det vesentlige informasjonsinnhold (f.eks. grafisk kunst, reproduksjoner, kunsttrykk, fotografier, plakater, tekniske tegninger o.l.), men begrepet utelukker grafiske elementer i kodeks eller mikroform, samt audiovisuelle og elektroniske dokumenter.
- **Patenter** er et offisielt dokument som gir en oppfinner enerett på utnyttelse av en oppfinnelse og som inneholder dokumentasjon om denne oppfinnelsen.
- **Elektroniske enheter** er den delen av den fysiske samlingen som er i maskinleselig form og omfatter også programpakker med manualer. De kan være disketter, bånd, CD-ROM/DVD (enkelt stående eller i nettverk) og andre elektroniske lagrings- og distribu-

sjonsmedier som er fysiske enheter.

Felt 38-61: Den elektroniske samlingen omfatter alle dokumenter som trenger spesielt utstyr for å brukes slik som elektroniske bøker (e-bøker), databaser, patenter i elektronisk form og AV-dokumenter i nettverk. Det er antall dokumenter og antall databaser som skal telles, *ikke* antall fysiske enheter. *Allment fritt tilgjengelige* databaser og dokumenter på Internett skal ikke føres i dette statistikkskjemaet. Databaser, dokumenter og lenker til dokumenter som biblioteket aktivt har innlemmet i samlingen kan telles separat og brukes internt, men ikke i statistikkskjemaet. CD-ROM/DVD (enkeltstående eller i nettverk) telles i henhold til hva de hovedsaklig inneholder, se under.

Digitalt dokument er et enkelt dokument som er digitalisert av biblioteket eller blitt anskaffet i digital form som en del av bibliotekets samling, og som er gjort tilgjengelig i elektronisk form. Digitale dokumenter omfatter følgende: E-bøker, elektroniske patenter, audiovisuelle dokumenter i nettverk og andre digitale dokumenter. Databaser og elektroniske periodika regnes ikke med her.

- **E-bøker** er digitale dokumenter hvor søkbar tekst er dominerende og hvor dokumentet kan sees som en analogi til en trykt bok. Teksten kan være lagret i et format for visning på en bestemt leser (e-bokleser) eller i et åpent format som er tilgjengelig for bibliotekets brukere.
- **Patenter** i elektronisk form (se Patenter og Digitalt dokument)
- **AV-dokumenter i nettverk** (se AV-dokumenter og Digitalt dokument)
- **Andre digitale dokumenter**, dokumenter som ikke passer inn i definisjonene over, f.eks. rapporter, kartografisk materiale, musikalier, enkeltartikler (se Digitalt dokument).

Databaser er samlinger av elektronisk lagrete data med et felles brukergrensesnitt og programvare for fremhenting og behandling av data. Dataene som inngår i databasen er som regel samlet inn med et spesielt formål eller er relatert til et spesielt emne. Databaser deles opp i følgende typer :

- **Referansedatabaser** er en samling av bibliografiske referanser i en database som er gjort tilgjengelig for bibliotekets brukere. Databaser som i hovedsak inneholder fulltekst er *ikke* medregnet her.
- **Fulltekstdatabaser** er en samling av originaltekster (bøker, periodika, rapporter, tidsskriftartikler osv.), musikalier, kartografisk eller grafiske dokumenter.
- **Andre databaser** er f.eks. oversikter/kataloger, ordbøker, statistikkbasert osv.

Eksempel på hvordan telle databaser: De bibliotek som er medlem av ABM-utviklings konsortieavtaler vil gjennom ISI-avtalen har adgang til 3 databaser. OCLC-avtalens basispakke gir adgang til 11 databaser.

Felt 62-79: Løpende periodikatitler (både trykte og elektroniske) oppgis med antall tidsskrifter og aviser (se felt 7-9 for bind som fysiske enheter). Forekommer tidsskriftet eller avisen både i trykt og elektronisk form, telles den kun som 1 i raden unike titler. *Allment fritt tilgjengelige* tidsskrifter og aviser på Internett som biblioteket aktivt har innlemmet i samlingen kan telles separat og brukes internt, men ikke i statistikkskjemaet.

- **Tidsskrifter** er periodiske serier publisert under samme tittel (her inkluderes også årbøker, men ikke aviser, monografiserier og lignende). Når det gjelder elektroniske tidsskrifter telles det antall som biblioteket abonnerer på, *ikke* nødvendigvis alle tidsskriftene biblioteket har adgang til.

Felt 80: Katalogisering

Her føres antall nyregistreringer for eget katalogsystem og indekseringer med bibliografisk og innholdsmessig beskrivelse av dokumenter til en faglig database (BIBSYS, FORSKDOK, emneportaler osv.). Alle katalogiserte poster til en database inngår her (både fullkatalogiserte og miniposter). Både trykte indekser og databaser som er elektronisk tilgjengelig kan medregnes.

Felt 81-113: Bibliotekbruk

Lokale utlån er lån innenfor et bibliotek under den samme administrative enhet, samt lån til enkeltpersoner eller andre institusjoner (ikke bibliotek) utenfor denne som henvender seg direkte til biblioteket.

Fjernlån er lån fra et bibliotek til et annet bibliotek under annen administrativ enhet.

Innlån er lån fremskaffet av et bibliotek som fjernlån fra et annet bibliotek til en bruker, enten det er originaldokument eller i form av kopi til erstatning for lån av originaldokument.

Elektronisk kopi telles når dokumentet blir formidlet i elektroniske form til bibliotek/sluttbruker (mottas et elektronisk dokument, skrives dette ut og formidles til sluttbruker som papirkopi, telles det *ikke* her).

Lån som formidles direkte til bruker via internpostsystemer telles som lokale utlån. Lån mellom bibliotek innen samme universitet eller høyskole eller til fjernstudenter/enkeltpersoner som tilhører samme administrative enhet, og som krever forsendelse utover bruk av internpostsystemer, skal regnes som lokale utlån (felt 81 og 83). Utlån til enkeltpersoner/institusjoner utenfor samme administrative enhet telles som lokale utlån (felt 82 og 84).

Som innlån skal ikke telles lån fra annet bibliotek under samme administrative enhet.

Fornytelse av lån telles som nytt lån. Alle utlån telles i fysiske enheter, f.eks. antall bind. Kopier til erstatning for lån telles som de fysiske enheter kopiene erstatter, og tidsskriftsartikler regnes normalt som slike enheter. (Brukernes egenkopiering rapporteres ikke.)

Bruk av elektroniske informasjonsressurser: Bruken av egen bibliotekskatalog eller databaser som biblioteket betaler for rapporteres her, dette inkluderer også bruk av elektroniske tidsskrifter.

- **Søk** defineres som en unik forespørsel fra en bruker til en database eller bibliotekets egen elektroniske katalog og blir registrert hver gang et søkespørsmål blir sendt til serveren

Antall søk og viste poster til skjerm/skriver rapporteres. For fulltekstdatabaser rapporteres antall nedlastinger som er gjort av elektroniske dokumenter til lagring, visning på skjerm eller til skriver. Data-grunnlaget for disse feltene fås av databaseleverandør. Databaser som er gratis rapporteres *ikke*. Databaser som finnes på fysiske enheter som CD-ROM og disketter for utlån, eller tilgjengelige på en brukerstasjon, telles ikke med her.

Felt 114-120: Tilgjengelighet, opplæring/veiledning og utstyr

Felt 114 Det oppgis antall åpningstimer i en normal uke. For undervisningsinstitusjoner vil en normal uke være i semester. Bibliotek med en avdelingsstruktur bruker gjennomsnittlig antall åpningstimer.

Felt 115: Det antall timer i uken hvor bibliotekfaglig personale er tilstede i veiledningstjeneste/skranke. Studentvakter på kveldstid regnes ikke med.

Felt 116: Det antall dager i året hovedbiblioteket med bibliotekfaglig personale er åpent, evt. det biblioteket som har lengst betjent åpningstid.

Felt 117: Her føres antall undervisningstimer (forhåndsannonserte kurs) som brukerne er gitt i formalisert opplæring i løpet av året. Undervisningen kan f.eks. være hvordan søke i bibliotekets katalog, databaser eller på Internett. Ikke-forhåndsannonsert opplæring på stedet regnes ikke med.

Felt 118: Her oppgis antall bruker-/leseplasser i biblioteket som brukere hadde til disposisjon ved utgangen av året med eller uten utstyr/arbeidsstasjon.

Felt 119: Her oppgis hvor mange av brukerplassene i biblioteket som har tilgjengelig stasjonær arbeidsstasjon.

Felt 120: Her oppgis arealet som biblioteket har tilgjengelig inklusive leseplasser, kontorer for ansatte, lagerrom og andre områder som brukes av biblioteket. Følgende områder regnes *ikke* med: vestibylar, spise- og pauserom, heiser, trapper, kjøle- og ventilasjonsrom.

Felt 121-126: Personale

Antall ansatte skal deles inn i to stillingskategorier etter arbeidsmessig plassering (f.eks. en akademiker som gjør tjeneste i en kontorfunksjon, telles under Annen stilling).

Bibliotekfaglig stilling er en stilling som krever bibliotekfaglige kvalifikasjoner, og omfatter bibliotekarer, fagreferenter og bibliotekassistenter. Kvalifikasjonene kan være oppnådd gjennom utdanning av formell art, eller gjennom praksis under faglig veiledning/tilsyn over en viss tidsperiode.

Annen stilling omfatter stillinger som ikke inngår i kategorien "Bibliotekfaglig stilling", f.eks. kontorpersonale og rengjøringspersonale.

Antall ansatte oppgis med alle personer som var ansatt på heltid eller deltid i biblioteket ved årets utgang. Et årsverk tilsvarende den normale årlige arbeidstid for en heltidsansatt. Årsverk føres opp med to desimaler. I årsverk regnes alle med som har vært ansatt ved biblioteket uansett om arbeidsforholdet er av midlertidig karakter (f.eks. studentvakter tas med), dvs. det totale antall årsverk gjennom hele året skal summeres. Sykmeldte og vikarer må *ikke* telles dobbelt.

Felt 127-146: Økonomi

Alle utgifter og inntekter oppgis **i hele 1000 kr. inkl. mva.** Evt. prosjektmidler må føres i passende felt på utgiftssiden. Bibliotekene oppfordres til å fylle ut med regnskapstallene for året, men skulle ikke de være klare innen fristen, kan budsjettall brukes.

Felt 141 og felt 146: Bibliotekets totale utgifter og inntekter.

Felt 127: Bibliotekets samlede direkte og indirekte lønnsutgifter til personale ansatt av biblioteket.

Feltene 128-133: Utgiftene for innkjøp fordelt på bøker, løpende serietitler og annet materiale. I feltene 128, 130 og 132 oppgis totalutgiftene og i feltene 129, 131 og 133 oppgis hvor mye som er blitt brukt på elektronisk materiale.

Felt 134-135: Utgifter til søk i databaser, til kjøp av informasjon som skal inngå i bibliotekets samlinger, og til kjøp av fotokopier og direkte omkostninger ved innlån (brutto utgifter uansett om de refunderes av sluttbruker eller ikke). I felt 134 oppgis totalutgiftene og i felt 135 oppgis hvor mye som er brukt på elektronisk materiale.

Felt 136: Samtlige utgifter til innkjøp av dokumenter som inngår i samlingene (gjelder både trykt og elektronisk utgave), inkl. transportomkostninger, toll, o.l. som er bokført på akkvisisjonskonto, ekskl. utgifter til katalogisering.

Felt 137: Utgifter til lys, varme, rengjøring, kantinedrift, vakt hold, leie, vedlikehold, eiendomsskatt og avgifter så langt disse er kjent, *men kun* hvis de dekkes over bibliotekbudsjettet. Utgifter som ikke dekkes over bibliotekbudsjettet for bygninger og lokaler hvor biblioteket holder til, tas ikke med.

Felt 138: Årlige utgifter til biblioteksystemet som benyttes av biblioteket. Utgifter til å bytte/innkjøp av nye systemer tas ikke med her.

Felt 139: Utgifter til bibliotekenes interne datasystemer, f.eks. datautstyr og programvare.

Felt 140: Bibliotekets øvrige driftsutgifter, bl.a. til innbinding og konservering, katalogisering, mikrofilming, kurs, reiser, kontorrekvisita, inventar og telekommunikasjon.

Felt 142: Rammebevilgningen som biblioteket får tildelt av sin moderinstitusjon og evt. prosjektmidler.

Felt 143: Inntekter av salg av informasjonstjenester. Dersom bibliotekets totale utgifter viderefaktureres sluttbruker (sml. felt 134), tas brutto inntekt med her selv om transaksjonen kun gjelder dekning av utgifter.

Felt 144: Inntekter fra fotokopiering og fotografisk arbeid m.m. etter individuell bestilling eller ved videreformidling til andre bibliotek, purregebyrer, erstatning for tapte bøker, inntekt fra salg av bøker, kopikort.

Felt 145: Inntekter ved salg av publikasjoner, kataloger, postkort, plakater m.m.